

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (א, א).

לאמר – לא ולאמר להם דברי כבושים, כשצילסם הוא נדבר עמי, סקן מלניו סכל סלקים וקמונה שנה סהוי יסרלל כמדכר כמנודים, מן המנגלים ואלוה, ללל נתיחל הדכור עם משה וכו' (כס"ו).

פי', כי כל כהו של הנביא אינו אלא בשביל ישראל, וכמ"ש בעגל לך רד, וארז"ל (ברכות לב, א), רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל (ועמ"ש בזה בהעלותך יב, ו), ולכך כשהיו ישראל כמנודין לא נתייחד הדיבור עם משה. וזהו ענין מ"ש בשמואל הקטן ובאחרים, ראוי היה שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי לכך.

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (א, א).

במדרש (ויק"ר פ"א ט"ו), לא נכנס עד שקרא לו, מכאן אמרו ת"ח שאין בו דעת נבלה טובה הימנו.

יבואר בהקדם הא דאמרין בסוכה (נב, א) ועלה באשו (של היצה"ר) ותעל צהנתו, שמניח אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל, כי הגדיל לעשות, אמר אבוי ובתלמידי חכמים יותר מכולם.

וביאור הענין, עפ"מ"ש אין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שימנעו מעם דגן (ברכות מ, א), ומרחיקין או מצואתו דכתיב יוסף דעת יוסף מכאוב (סוכה מב, ב). וז"ש כי יצה"ר של ישראל ושל ת"ח מבאיש ביותר, כי כל דבר פשוט אין סרחונו גדול משא"כ מורכב, ולכן בע"ה נבלתו מסרחת יותר מצומח רקוב ואדם יותר מבע"ה. וז"ש כל ת"ח שאין בו דעת נבלה טובה הימנו.

ועוד נראה ע"ד צחות, עפ"מ"ש רז"ל (הגיגה טו, ב) אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו, ומסקינן הא בגדול הא בקטן. שקטן אסור להניח ללמוד הימנו שמוא ילמוד ממעשיו. ואמרין ביבמות (קיד, א) קטן האוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו. נמצא נבלה טובה הימנו.

דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבחמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (א, ב).

הרמב"ן בויקרא (א, ט) העתיק דברי הרמב"ם במו"נ (ג, מו), כי מעם הקרבנות בעבור שהמצרים והכשדים אשר היו גרים ישראל בארצם מעולם, היו עובדים לבקר ולצאן וכו', ואנשי הודו עד היום לא ישחטו בקר לעולם, בעבור כן צויה לשחוט אלו השלושה לשם המכבד. כדי שיוודע הדבר שהיו הושבים כי הם בתכלית העברה הוא אשר יקריבו לבורא וכו', ע"כ. והיינו, כי מעם הקרבנות להרחיק מעבודה זרה.

והרמב"ן ויקרא (א, ט) הקשה על דבריו ובת"ד כתב וז"ל, והנה נח בצאתו מן התיבה עם שלושת בניו אין בעולם לא כשדי או מצרי הקריב קרבן וייטב בעיני ה' וכו'.

הנה יש לקיים קצת דברי הרמב"ם.

והענין כך, שהקרכת נח ודאי היתה ע"פ הכלל שכל דבר שאדם עושה לחברו או למלך מהכרת טובה, עושה גם למקום ב"ה (אע"פ שלא שייך). וכמו בתפילה, דהרי אין הקרכת מנחה לפניו פחותה כבוד מהתפילה, לומר לו יגלו רחמך על מידותיך וכדו'. אלא זה הכלל כל שעושה למלך בוד"ש יש לעשות לפניו ית'. ודרך הכרת הטובה לזכור זבח לפניו ב"ה.

וקרבן ציבור דקשה לכא' יותר, וכן ריבוי הקרבנות תמידין ומוספין, י"ל באמת ע"ד שכתב הרמב"ם שזה מפני שנהגו בהם לע"ז אבל לא שאבו מפני ההרגל, אלא הענין שכיון שמנהג העולם לעבוד בזה לאזקים רוקן הכתוב כל העבודות להקב"ה. וזה גם ענין ברוך אתה ה' דקשה טובא לשון נוכח, אך מכיון שזה לשון שאדם אומר למלך בוד"ש, צריך לומר ג"כ לקב"ה.

אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו אל פתח אהל מועד יקריב אתו לרצונו לפני ה' (א, ג).

כתב הכלי יקר מעם לדבר שהעולה באה זכר והחטאת נקבה, לפי שהעולה באה על ההרהור והחטאת באה על הטא במעשה, ע"ש מש"כ בזה.

ויובן לפ"ז מ"ש בשעיר עבודה זרה מביאין חטאת זכר, דבע"ז עיקר החטא הוא במחשבה ולכך אף החטאת זכר (א"ה, יש לעיין בזה לפמ"ש להלן (ה, טו) החטאת באה על העלם, דלכא' למש"כ כאן הוי על המחשבה. ועיי' דרשות בית ישי סי' יב וסי' כג, ולקמן במדבר פו, כד).

וקרבו וברעיו ירחין במים והקטיר הכהן את הכל המזבחה עלה אשה ריח ניחוח לה' (א, ט).

ברמב"ן האריך במעם הקרבנות וכתב, שבעבור שמעשי בני"א נגמרים במחשבה בדיבור ובמעשה, צוה ה' כי כאשר יחטא יביא קרבן, יסמוך ידיו עליו, כנגד המעשה, ויתודה בפיו, כנגד הדיבור, וישרוף באש הקרב והכליות, שהם כלי המחשבה והתאוה וכו', כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי הטא לאלוקיו בגופו ובנפשו וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקה ממנו תמורה וכיפר הקרבן הוזה שיהא דמו תחת דמו וכו'. והיינו שמוטל על האדם לראות כאילו הקריב עצמו.

ובאמת דמפורש כן גבי שחטי הוין דכתיב (יז, ד) דם יחשב לאיש ההוא דם שפך, והיינו דשחיתת בהמת קרבן שלא כדון נחשבת כרציחת אדם, כדפירש"י שם, דם יחשב, כשופך דם האדם שמתחייב בנפשו, כיון שיעודה להיות תחת האדם. והנה השוחט קדשים בחוץ היובו כרת וכמ"ש דם יחשב וגו' ונכרתה הנפש ההיא, ותמוה דאי חשיב כרציחה א"כ מ"מ עונשו כרת. וי"ל כיון דסו"ס אינו רוצח בדיני אדם אלא רק כלפי שמוא א"כ שפיר מתחייב כרת ביד"ש ודו"ק.

ויעויין בבעה"ט ריש פר' ממות שכתב נדרים בגימט' רוצח, וע"ש שפירש שהנודר חשוב כרוצח אם אינו משלים נדרו, כי בעוון נדרים בניס מתים. ודוחק. ולדברינו י"ל עפ"מ"ש הנודר כאילו בנה במה והיינו שחוטו חוץ שע"ז כתיב דם יחשב לאיש ההוא דם שפך.

ושחט אותו על ירך המזבחה צפונה לפני ה' וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבחה סביב (א, יא).

נראה, דבאמת היה ראוי לשחוט את הקרבן ע"ג המזבחה כמו בעקידת יצחק. וכדאמרין בזבחים (נה, א), ק"ק ששחטן בראש המזבחה רבי יוסי אומר כאילו נשחטו בצפון. ויעוי"ש בתום' דמדאו' שוחט לכתחילה בראש המזבחה כדדרשינן מוזבחת עליו, אלא שהקלה התורה ואמרה שישחטנו בצפון מפני הטורה, ולכן כתבה התורה זה ככבשים ועיזים דככהמה גסה לא היה ס"ד להעלותה ע"ג המזבחה.

ויעויין בהקוני להלן (פס' טו) גבי מליקה שכתב, ומלק בעצמו של כהן לפי שהוא כראשו של מזבח אבל לא בסכין דכתיב כי הרבך הנפת עליו ותהלה.

ויובן בזה מה דקיי"ל בזבחים (קיא, ב), שאף שעוף שכפנים מצוותו במליקה ולא בשחיטה, אינו חייב בחוץ אלא בשחיטה ולא במליקה, משום דמעיקרא היה צריך להיות שחיטה ולא מליקה.

ועפ"ז י"ל עוד מעם, אמאי אין שחיתת קרבן ע"ג המזבחה, משום דשחיטה צריכה להיות בסכין ואיכא איסור דכי הרבך הנפת וגו'. ומעם זה דלא כהסוגיא בזבחים (ה, א).

ויעויין בספר משמר הלוי פר' וירא שהקשה, אמאי אמר יצחק ואיה השחט לעולה ולא השור, וכתב ליישב דתפס מועט שבקרבנות. והקשה דא"כ הו"ל למימר ואיה העוף לעולה, ותירץ דכיון שאברהם לקח מאכלת ואם היה עוף אי"צ מאכלת דבמליקה הוא.

ולפמשנ"ת ממו"נ הרי כאן רצה אברהם לשחוט את יצחק בסכין ע"ג המזבחה וא"כ גם בעוף בשחיטה, אלא ע"כ לאו היינו תרוצא. וע"ע בקרא (ישעיהו מג, כג) למה לא אמר עוף עולתך.

ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה (ב, א).

חילק הכתוב בין מנחת סולת לג' מנחות האחרות (מחבת, מאפה תנור ומרחשת), ועשאן ב' מחלקות, וכפל בהן כל הענין. מפני שעתיד לכתוב בהן חילוק בפרשת צו, דכתיב וכל מנחה אשר תאפה בתנור וגו' לכהן המקריב, וכל מנחה בלולה וגו' לכל בני אהרן, ועיי"ש ברמב"ן דע"ד הפשט הוא כמשמעו, וק"ל.

ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה (ב, א).

במדרש (ויק"ר ג' ג), רבנן אמרי כל הכפרות הראה לו הקב"ה לאברהם אבינו חוץ מעשירית האיפה.

ונראה הטעם, דהנה בבראשית (יז, יח) כתיב, ומלכי דק מלך שלם הוציא להם ויין והוא כהן לאל עליון, ופירש"י, מדרש אגדה, רמו לו על

המנחות ועל הנסכים שיקריבו בניו. א"כ כבר ידע אברהם אבינו מהמנחות ולא הוצרך להראותם לו.

כל המנחה אשר תקריבו לה' לא תעשה המין כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' (ב, יא).

כתבו המפרשים, שבא לרמוז על דרך הקצוות [המוין ביותר או מתוק ביותר] שהיא פסולה בעבודת ה', וכדרך שאמרו בירושלמי הניגה (פ"ב ה"א) התורה דומה לבי' שבילין אחד של אור ואחד של שלג וכו' מה יעשה יהלך באמצע.

ויש לרמוז זה במשאה"כ (משלי כב, ה) צנים פחים בדרך עקש. ופי' רו"ל, צנים פחים היינו קור והום. היינו, שדרך העקש היא דרך הקצוות. שומר נפשו ירחק מהם, ר"ת שנים. היינו, כמשאה"כ (קהלת ז, יח) טוב אשר תאחזו בזה וגם מזה אל תנח ירך. וזהו ג"כ משאה"כ (משלי לא, כא) לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים, וארו"ל אל תקרי שנים אלא שנים.

היינו כי מכיון שכל ביתה לבוש שנים, וקיימו טוב אשר תאחזו בזה וגם מזה אל תנח ירך, אין להם לירא מפגיעת החטא כמו שצריך לירא זה שהוא מרוחק ביותר מן החטא, שהוא עלול יותר להכשל בחטא בפגעו בו פתאום, וכמ"ש רבינו הגר"ח מוולוז'ין ז"ל בארחות חיים שלו, וכמארו"ל כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, שזהו מה"ט.

אמנם כבר כתב הרמב"ם בהל' דעות שבתחלת הניכוח של האדם עליו לחטות עצמו מן הקצה אל הקצה לשבר הרגלו, ורק אח"כ יהזור לדרך הממוצע. וזהו שרמזו כאן הכתוב באומרו קרבן ראשית תקריבו אותם לה', היינו כי בראשית כניסתו של האדם לעבודת השי"ת הותרה לו דרך הקצוות.

וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על כל קרבנך תקריב מלח (ב, יג).

הרמב"ם (פ"ה איסור"מ הל' יא יב) כתב וז"ל, מצות עשה למלוח כל הקרבנות קודם שיעלו למזבח, שנא' על כל קרבנך תקריב מלח וכו'. הקריב בלא מלח כלל לוקה, שנא' ולא תשבית מלח ברית אלקיך וכו'.

ובספח"מ"צ מל"ת צ"ש, הוא שהזהירנו מהקריב קרבן מבלי מלח והוא אמרו ולא תשבית מלח ברית אלקיך, שאחר שהזהיר מהשבית המלח הניע שאינו מותר להקריב התפל שאין טעם לו ומוי שהקריב דבר תפל כלומר קרבן או מנחה חייב מלקות וכו' עכ"ל.

ובחזו"א מנחות ס"ם כ"ה כתב, דאף אם מלח שלא ע"ג המזבח וכדו' לוקה, אע"ג דאין הקרבן תפל אין מתחשבי' בטעם המצוה ובפרט בטעם שלא ארו"ל וכו' עכ"ל.

ודבריו תמוהין, דכיון שביאר שם דאין לנו מקור להפסול אלא מסברא מפני הטעם הזה ע"ש, א"כ איך אפשר לא להתחשב בטעם זה.

ונראה הגדר, שהעיקר בזה גוף מעשה המליחה, שבזה מראה השתדלות שלא יהיה תפל וזה כבוד לקרבן, ואם הקריב בלא אותו מעשה כפי הרגיל אלא עשה אותה המליחה בע"א, נמצאת הקרבן בצורה של לזול, שהרואה אומר שלא נמלח.

והקטיר הכהן את אזכרתה מגרשה ומשמנה על כל לבנתה אשה לה' (ב, טז).

בכל המנחות כתיב ריח ניהוח הוי' מנחת ביכורים. ונראה, כי הנה אמרו חז"ל (זבחים מו, ב) ניהוח פרט לאיברים שצלאן והעלקן, וא"כ העומר דכתיב ביה אביב קלוי באש, לא כתיב ביה ריח ניהוח.

אשר נשוא יחטא ועשה אחת מכל מצות ה' אלהיו אשר לא תעשינה בשגגה ואשם. או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים (ד, כב-כג).

כתב הרמב"ם בפיה"מ (הוריות פ"ג) וז"ל, כהן גדול אע"פ שעבר מחמת מום או זקנה או כיוצ"ב, הרי הוא נשאר בקדושתו, לפי ששמן המשחה אשר ניתן עליו אין פעלו בטל, ואין הבדל בינו ובין הכהן הגדול המשמש בכל הדברים. אבל הנשוא אין הגדולה לו אלא בקיום מצוותו, וכאשר בטל זה הענין הרי הוא כהדיוט עכ"ל.

ומבואר בדבריו דכהן משוח שעבר מתכפר בפר, כיון דנמשח בשמן המשחה והמשיחה לעולם. משא"כ נשוא שעבר, הרי הוא כהדיוט ומתכפר בשעיר.

ולכא"ו יש להקשות ע"ז מהא דאמרינן בירושלמי (ר"ה פ"א, א), אמר רב הונא כל אותן שישה חודשים שהיה דוד בורח מפני אבשלום בנו, בשעירה היה מתכפר כהדיוט. וצ"ב, דהא דוד משוח היה.

והנראה, דאמרינן בסנהדרין (קז, א), אמר רב יהודה אמר רב ששה חדשים נצטרע דוד ונסתלקה ממנו שכנה וכו'. ואמרינן בהוריות (י, א), ת"ר, אשר נשוא יחטא פרט לחולה, משום דהו"ל חולה אידחי ליה מנשיאותיה, א"ר אבדימי בר חמא פרט לנשוא שנצטרע.

והשתא א"ש, דאד"נ לא עבר דוד מנשיאותו, כיון דנמשח בשמן המשחה ולא מצינו שהוצרך משיחה מחדש, ומ"מ כאותו הזמן נתכפר כהדיוט כיון שנצטרע.

ואם כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה (ד, לב).

צ"ב, אמאי כתיב כבש ולא כבשה. ועוי"ק דכתיב ושחט אותה לחטאת, ולא ושחט את החטאת כמו נבי שעירה.

וי"ל, ע"פ דברי הגמ' סוטה (לב, ב), לא חילק הכתוב מקום בין חטאת לעולה שלא לבייש עובדי עברה, והא חטאת נקבה וכו', התם מכסיא באליה, תינה כבשה, שעירה מאי איכא למימר, התם איהו מכסיף נפשיה דהו"ל לאתויי כבשה. וזשאה"כ אם כבש יביא, דמקפיד על בושתו ומביא כבשה דמיכסיא באליה שייסברו שהוא כבש לעולה, אזי יזהר ושחט אותה לחטאת ולא לעולה (אאמו"ר זצ"ל).

והביא אתם אל הכהן והקריב את אשר לחטאת ראשונה ומלך את ראשו ממול ערפו ולא יבידיל (ה, ח).

והקריב את אשך לחטאת ראשונה – חטאת קודמת לעולה, למה"ל לפקליט שנכנס ללכות לילה פקליט נכנס לזוהר אחריו (רס"ז).

הענין, כי לפעמים אע"פ שמתכפר החטא, אבל אין המלך מתרצה לראות פניו. כענין שנאמר באבשלום אחר שמהל לו אביו (ש"ב יד, כד) ויאמר המלך יסב אל ביתו ופני לא יראה. ועי' בס' בית אלקים למבי"ט ז"ל (ש"ב פ"א) שביאר בזה מארו"ל (סוטה י"ב) ד' כתות אין מקבלים פני שכינה, לומר שאפי' שבים נהי דאין נענשים אבל אין מרוצין לראות פני המלך.

והנה קרבן עולה, ענינו הוא ליראות פני המלך, כמו עולת ראיה שהיא דרוין לקבל פני המלך. נמצא שכל עולה היא כגדר עולת ראיה. ואף עולת גרים ומחור"כ, הם ג"כ ליראות פני ה', אחר שהיו רחוקים ממנו.

והנה כ' הארו"ל עולה בני' מסוה. כי החוטא נכלם ומתבייש להרים פניו כמ"ש עזרא, והעולה היא כמו מסוה על פניו של המתבייש שיוכל ליראות פני ה'.

ובזה יבואר ענין הכתוב ויקרא אל משה ופתח לו בפרשת עולה, כי כבר כ' הכלי יקר ענין המסוה על פני משה שהיה מחמת צניעותו וענותנותו ע"ש. והנה א"י מוהיין זכה משה לקרני ההוד, מדוי שנשתיר בקולמוסו. וכ' המפרשים שכ' ויקרא באל"ף זעירא. והנה אילו לא כתב האל"ף כלל היה נשאר לו יותר דיו והיה האור מבהיק יותר ולא היה מועיל לו המסוה, ומעכשיו שכתב אל"ף זעירא ה' האור נכהה קצת עד שהועיל המסוה להסתירו וזה ענין מסוה בני' אל"ף. והנה קרא לו הקב"ה והודיעו ענין קרבן עולה שהוא בני' מסוה שבכחו להסיר הכושה להתקרב לפני ה'.

נפש כי תמעל מעל חטאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן בערבך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם (ה, טו).

כתב הרמב"ן, ולא נתברר מה טעם יהיה שם הקרבן האחד חטאת ושם האחד אשם וכולם יבואו על חטא וכו' ע"ש.

ונראה, כי חטאת באה על העלם ולא על המעשה, וכדחזינן בכל דיני שגגות דהעלמות מחלקות לחטאות. משא"כ אשמות באין על גוף המעשה, שהרי אשם שפחה הרופה ואשם גזילות (ואף אשם תלוי לפמ"ש בשמ"ק כתובות כ"ב ב' בשם תלמידי רבינו יונה) באים על זדון. ואף בלא"ה יש לומר דהקרבן אינו על ההעלם אלא על גוף המעשה. והנה חטאת מלשון קלע אל השערה ולא יחטיא. כמ"ש הרמב"ן, והוא ענין שגגה ומעות. אבל אשם פירושו מעשה העבירה.

ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם ונשא עונו (ה, יז).

בכריתות (כו, ב), אשם תלוי מגן מן היסורים. ויבואר בזה מ"ש בכריתות (ה, א) כל שהקב"ה הפיץ בו מדכאו ביסורים, יכול אפילו לא קבלם מאהבה, ת"ל אם תשים אשם נפשו, מה אשם לדעת וכו'. פי', כי אשם הרי מגן מיסורים והוא במקום היסורים, לכן שפיר למדים ממנו גדר היסורים.

הערות בעניני הפרשה

מלוקט מפנקסי רבינו מרן רבי שלמה פיישר זצוק"ל

אפשר לעשות סמיכה בכ' הא הוה ליה עבודה בקדשים דאכל חד מיניהו איכא לספוקי שמא מעשר הוא וקא עביד עבודה בקדשים, מ"ש מנשים שאסורות לסמוך אפי' רשות.

ו' דלפמשי"ג א"ש. שהרי החיוב סמיכה על הבעלים, וא"כ בקרבן שאינו מעון סמיכה ס"ל לרש"י דהפי' דהאדם אינו חייב סמיכה כשמביא קרבן זה אמנם ודאי שיכול לחייב עצמו אע"פ שאינו מצווה (וכדרך נשים כמ"ע שהז"ג לדעת ר"ת) והויא שפיר מעשה סמיכה. משא"כ באשה שאינה בת סמיכה לעולם, אם תסמוך אין ע"ז שם מעשה סמיכה כלל. ויובה א"ש משה"ק תוס' קדושין ל"ו א' מ"ט צריך קרא לפטור נשים מסמיכה תיפול' דהוי מ"ע שהז"ג, אך אי משום הא הרי היו יכולות להחמיר על עצמן ולסמוך, משא"כ השתא. והוא כמשי"ב במק"א דפטור כללי אינו מפקיע שם מעשה המצוה אם יעשה הפטור מן המצוה משא"כ פטור מסוים ופרטי מפקיע שאי"ז מעשה כלל לגבי, ועדיין צ"ת.

וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו (א, ד).

במגילה (ה, א) מה בין נדרים לנדבות נדרים מתו או נגנבו או אבדו חייב באחריות נדבות מתו או נגנבו או אבדו אינו חייב באחריות. מנה"מ דת"ר ונרצה לו לכפר עליו את שעליו חייב באחריותו ואת שאינו עליו אינו חייב באחריותו. ובגרי"ז (הובא בספר בד קדש ח"א ט) הקשה למ"ל קרא הא פשיטא דכל שעליו חייב באחריותו והידש דהאומר הרי עלי והפריש קרבן ואח"כ נאבד חייב באחריותו ולא רק לקיים נדרו עכ"ד.

ונראה להביא ראיה לדברי מרן הגרי"ז, דהנה תוס' ריש פרק מרובה הקשה אהא דתנן אין בין נז"נ אלא שהנדרים חייב באחריותו וכו' אכתי הא איכא שהנדרה באה מן המעשר ונדר שהוא דבר שבהובה אינו בא אלא מן החולין. ונראה ליישב קושיות, ד"ל דהכל חד מעמא הוא, שאין אדם פורע חובו בממון שחייב ליתן ולכך אינו יכול לפרוע נדרו ממעשר. ולפ"ז מבואר כהגרי"ז שהיוב אחריות של הנדר נגמר עם התבאה לעזרה או הקדשה; ומה שהיוב אח"כ בנפסל הקרבן או לא עלה לו להביא אחר זהו מנה"מ וחייב התורה ודו"ק.

והנראה עוד, דהנה שיטת רש"י מעילה (יט) וחולין (קלד) דמשהפרישו או משהביאו לעזרה נפטר מידי נדרו, ותמיהו האחרונים [עיי' תוס' חולין כ"ב ב' וע"ש בגהש"ס] דהא כל שלא עלתה לו חייב להביא אחר. והנראה דדין זה נתחדש מהך קרא דעליו, וכמו שפירש"י במגילה שם ונרצה לו נדרו לכשיתכפר בו הוי נרצה לו נדרו, אבל מקמי כפרה לא נרצה.

ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח סביב אשר פתח אהל מועד (א, ה).
לימד על השקיטה ששקטה זור (כס"י).

והמעם משום דשחיטה לאו עבודה (זבחים יד, ב). וצ"כ דהא מחשבה פוסלת בשחיטה ועוד דברים מצינו דשחיטה מיחשבה עבודה. ונ' הגדר שבקבלה וזריקה גוף המעשה הוא העבודה. אבל בשחיטה גוף המעשה אינו עבודה אלא החכשר שהשחיטה עושה הוא העבודה, וז"ש תוס' (זבחים שם ושי"ד) בשם ר"י מאורלייני"ש דשחיטה לאו עבודה משום שהיא נוהגת אף בחולין. היינו דהעבודה היא לעשות הכשר זה, וכיון דבחולין החכשר חל גם ע"ז זר סגי ביה גם בקדשים ושפיר נגמר בזה שם העבודה, ודו"ק היטב.

דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ארם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם. אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו אל פתח אהל מועד יקריב אתו לרצנו לפני ה' (א, ב-ג).

קרבנו ולא הגזול (ב"ק סו, ב) מכם פרט לגזול (סוכה ל, א). נראה דקרבן דין הוא על הממון של זה, דהיינו שיחסר מממונו לכבוד ה'. ולפ"ז מזה שנתמעט גזול בקרבן אינו רק פסול מסוים בקרבן, אלא גם חסרון בעצם מהותו של קרבן, שאי"ז קרבן כלל, שכל ענין הקרבן שאדם תורם ומחסר ממנו לה' אבל גזול אינו קרבן כלל"א.

ובזה י"ל לשון הרמב"ם ריש הל' שגגות (פ"א ה"א) כל העובר בשגגה כו' חייב להקריב קרבן הטאת ומ"ע שיקריב הטאת על שגגתו. ותמוה כפל הלשון. אך הענין שמקודם סיפר ענין החוב שחל עליו על החוטא וכחובות אחרים שיש שם תביעת ממון ואח"כ כ' ענין חיוב המעשה כשאר מ"ע שחייב לעשות.

וממוצא דבר תלמוד שמה שהביא הגרי"ח ז"ל בספרו (הל' חובל ומזיק פ"ז הל"ד) ראיה שגזול ע"מ לאבד הוי גזול ממנסך יינו של חברו דאמרי' דמכי אנבהה הו"ל גזולן שאי"ז נכון כלל, שאי"ז ע"מ לאבד אלא ע"מ לזכות בו כיון זה ולהשתמש בו ויכבר כ' כן האבן האזל ריש ה' נזקי ממון, שלפמשי"ג הוא מוכרה, שאם לא יזכה בזה אי"ז נסוך כלל, שהמקריב הפי' של חברו (מכילי שיוכה בזה מקודם) אי"ז צורת קרבן כלל"ב.

והדבר מפורש בר"ש (פ"ז דכלאים מ"ד) שכ' דאדם אוסר דבר שאינו שלו, והא דשוחט בהמת חברו לע"ז לא אסרה הוא משום דלאו שמה תקרובת ע"ז כיון שאינו שלו. ועי' בס' קובץ הערות סו' ס"א שנדחק בכונתו והוציאה לדרך אחרת ולמשי"ג כונתו פשוטה.

וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו (א, ד).

בתנ"כ (פרשתא ג' פרק ד' ח') ר"ש אומר ונרצה לו ולא לזבחו, אע"פ שלא סמך הזבח מרצה. כ"ה גירסת הגרי"א, ועיין פי' הר"ש שם להך גי'. ודחוק, דקרא הא איירי בסמך ולא בדלא סמך. ונראה דמה"ט נמי מיאן הגרי"א בגי' ופי' הראב"ד דגרס ונרצה לו ולזבחו ע"ש.

ו' דה"פ, דקרא גלי שריציו הסמיכה הוא חובת גברא, אבל אין לו ענין עם הכשר הקרבן. וא"כ לא שייך לומר שתעכב. ולמשי"ג דסמיכה חובת גברא יובן הא דהבעלים סומך אע"ג דכל מידי דאשוויי קרבן המצוה על הכהנים.

והנה תוס' ביומא עד. הקשו בהמישה שנתערבו עורות פסיהם ונמצאת יבלת באחת מהם כולם פטורים מפסח שני משום שא"א להביא ולהתנות במותר הפסח דמותר הפסח אין מעון סמיכה. והק' תוס' מבהמות שנמצאו מירושלים למגדל עדר יקרבו והא בעי סמיכה והאיך מקריבין בלא סמיכה.

ולפמשי"ג א"ש דדוקא אם הבעלים בפנינו אסור לו להכניס עצמו בחיוב מצות סמיכה שלא יוכל לקיימה. משא"כ בהמות שנמצאו שפיר מקריבין בלא סמיכה שהרי חיוב סמיכה אינו דין בקרבן אלא בבעלים. (ועי' בחי' בית ישי ס' ט').

והנה רש"י (עירובין נ, א ד"ה והרי מעשר בהמה) כ' וז"ל השתא דקראן כבת אחת ולא ידע הי עשירי גמור והי אחד עשר שנקרא עשירי בעו תרוייהו תנופת חזה ושוק וסמיכה. והק' השעה"מ (פ"ג מעה"ק הי"ג) היאך

¹ א"ה, יל"ע ממפריש ע"מ שיתכפר בו חבירו, היאך עולה הקרבן לחבר זה שלא יחסר מממונו, וצ"ל דחסרון ממון בעיניו, אך ל"ש ידידה ל"ש דחבריה (הערת הרב ח.ה. שליט"א).

² א"ה, הנה רש"י יליף לה מאדה"ר שלא הקריב מן הגזול, והעירו בזה דהא לא היה לו ממי לגזול ומה ראיה היא זו. ולמשי"ב כאן ניהא דהיונן באדה"ר היאך היא עיקר צורת קרבן, שצורת קרבן שתהא מדידה (הערת הרב ח.ה. שליט"א).

³ א"ה, ויומטק יותר עפ"מ שהאריך רבינו בבית ישי ס' קנן שהקדשה תחילת הקרבה ע"ש.

⁴ א"ה, יל"ע ממפריש ע"מ שיתכפר בו חבירו, היאך עולה הקרבן לחבר זה שלא יחסר מממונו, וצ"ל דחסרון ממון בעיניו, אך ל"ש ידידה ל"ש דחבריה (הערת הרב ח.ה. שליט"א).

⁵ ועי' תוס' בב"ק סו א דילפינן דיאוש לא קני מדמעטינן קרבנו ולא הגזול, והקשו תוס' אפי' יאוש לא קני מ"מ הא יאוש ושנינו השם הוי, דמעיקרא חולין והשתא הקדש, ותירצו דבקרובן בעינן דליהוי שלו מקודם וא"כ פסול משום דהוי מהב"ע.

הערות בעניני פורים

מלוקט מפנקסי רבינו מרן רבי שלמה פיישר זצוק"ל

בדרכי משה סי' תרצ"ה בשם מנהגים וכן הוא בספר אשכול הל' מגילה סי' ה'.

ול"ג עפ"מ"ש בירושלמי ובמדרש (פר' וירא מ"ט, א), רבי כשהיה מגיע להמון חי' אומר ארור המון. וזהו הענין שכל פעם שהקורא חי' מזכיר המון היו עונים ארור המון וכשהזכיר מרדכי חי' עונים ברוך מרדכי והשתאו אינו יודע מה לענות ומחליף.

רש"י ריש מגילה כתב דבני הכפר היה מוציאם בן עיר, ותוס' חולקין וס"ל דאינו יכול להוציא, והביאו מירושלמי שבן עיר אינו מוציא בן כרך. ומטו בשם הגר"ז לתרץ דשאני בן כפר שקריאתו ב"א היא היא קריאת י"ד אלא שמקדימה, משא"כ כרך ועיר שני חיובים נפרדים הן.

והנה בר"ש מגילה מקשינן איך עקרו חז"ל זמן אנשכ"ג והא אין ב"ד יכול לבטל ב"ד חברו אא"כ גדול ממנו בחכמה. ומנין והק' במנ"ח ממ"ש תוס' דהא דרבי ביקש לעקור ת"ב והרי אין יכול לבטל, ות"י דלא רצה לעקרו אלא לקובעו בעשירי אלמא עקירת זמן שריא. וכ' דהנביאים לא תקנו יום מסוים אלא כמ"ש צום הרביעי וצום החמישי וכו' ויכול כ"א לבחור לו יום באותו החודש ורק דורות אחרונים (הקטנים בחכמה ומנין) קבעו יום ת"ב. ודוחק.

ונראה דשאני זמן חיוב מזמן קיום, דכמגילה יומא קא גרים והוא הזמן העושה את החיוב, והמחליפו ביום אחר הרי הוא כמחליף יום שבת ביום אחר דהוי עקירת הגוף. אבל בתעניות החורבן בא חיוב לקבוע זמן, ובאיזה זמן קבעו, בתשיעי. אבל זה אינו אלא זמן בעלמא מתי לקיים המצוה ומשו"ה אין זה עקירה אם מחליף הזמן. וקס"ד הגמ' דאף קריאת בני הכפר ב"א היו זמן חיוב חדש ומשני דאינה כן אלא זו הקדמה לקיים מצות י"ד ביום מוקדם.

והנה בקובץ הערות (סי' מ"ח אות י"ד) הביא מה' ריב"ש (סי' שצ"א) ור' חסדאי בעברי המשמיע המגילה בלעז ללועזי אי יצא הלועז, וכתב דלריב"ש דאמר לא יצא ר"ל דלא סגי בזה שהמשמיע בר חיובא אלא צריך להיות תורת מעשה ע"ז לנפשיה, ור' חסדאי ס"ל דאין צריך אלא שיהיה בר חיובא. ופירש דהא דחרש שאינו שומע אינו מוציא למ"ד לא השמיע לאוזנו לא יצא לדעת הריב"ש הוא משום דאין זה מעשה לגביה [ומה שכ' שם לפ"ז אם התם אוזניו והשמיע ג"כ לא יצאו השומעים יש לדקדק דמ"מ מיחשב מעשה אף לנפשיה]. אבל לדעת ר' חסדאי הוא משום דכל דאנוס ואינו יכול לצאת בזה יד"ח מקרי אינו בר חיובא. דעכ"פ בפועל אינו בר חיובא וכמו שהוכיח שם מהמג"א. ובקובץ ביאורים ריש חולין הביא ראייה דהרא"ש ס"ל כהר"ה דכתב המקדש מוציא לאחרים הסועדים אע"פ שהוא אינו סועד וממילא אינו יוצא בזה ע"ש.

וג' דרש"י ותוס' נמי פליגי בזה. דרש"י ס"ל כר"ה, א"כ שפיר מצי בן עיר להוציא בן כפר דבר חיובא הא הוי, וכמש"כ הגר"ז דהוא אותו החיוב אבל סו"ס אי"ז מעשה המצוה אצלו ואינו יוצא בזה, והתוס' ס"ל כריב"ש וק"ל.

בעל הנסים של פורים, ביקש להשמיד וגו' ביום אחד בשלשה עשר לחדש שנים עשר הוא החדש אדר. ונראה כשפת יתר. (והרי בחנוכה אין מזכירין את היום).

ונראה, דכיון שפרזים עושים ב"ד ומוקפים כמ"ז, היה מקום למעות כאילו שני מאורעות היו. לכן צריך להדגיש כי שני הימים מתייחסים למאורע אחד שאירע ב"ג.

והטעם למה באמת בקשה אסתר אם על המלך טוב יתגן גם מחר וגו' לעשות כדת היום, שנתקשו בזה המפרשים טובא, נראה, כי הנה איתא בילקוט ס"פ בשלח מלחמה לה' בעמלק מדור דור מדורו של משה לדורו של שמואל ודורם של מרדכי ואסתר. דהנה מלחמת יהושע בעמלק היתה להתגונן, ואילו מלחמת שאול לנקמה. וכנגדם היה צ"ל שתי מלחמות בדור מרדכי ואסתר. הראשונה ביום י"ג להתגונן, והשנייה ביום י"ד לנקמה. (ורמוזים שני ימי הפורים בקרא, כי י"ד על כס י"ה).

ובפשוטו הטעם שבקשה אסתר יתגן גם מחר וגו' ואת עשרת בני המון יתלו על העיץ, להפיל אימה על האויבים. כיון שמלחמת יום י"ג היתה להתגוננות גרידא וק"ל.

כסליחות לתענית אסתר, האויב וגו', זמם לשקול לגנוי אדונים, חליפי מאת ככרי אדנים. ותמוה, דבגמ' אמר' איפכא. ומה שייך לומר דהמון נתכון לבטל זכות שקלים ששקלו ישראל למשכן ע"י שקילתו לגנוי אחשוורוש (וביע"ד נדחק בזה).

אך הענין הוא עפ"מ"ש בטווא"ה שדהמע"ה תיקן ק' ברכות לפי שהיו מתים כל יום ק' אנשים מישראל. והנה ארז"ל (שוח"ט מ"ז י"ז) שהמגפה היתה על שלא תבעו בנין ביהמ"ק. והלא מפורש בפסוק שהיתה מחמת הטא המפקד. (ועיין רמב"ן פ' קרח (ט"ז כ"א) שהאריך בזה). אלא כבר כתב הרמב"ן ר"פ במדבר שהמנין היה שלא לצורך אלא לשמח לב דוד שמולך על עם רב ע"ש. והוא כמנהג מלכי או"ה. והנה כשישראל שוכחין תפקידם ואומרים ככל הגוים בית ישראל, אזי שולט הרון אף. ולכן נצטוו כי תשא וגו' יתנו מהה"ש למשכן ה', להזכיר דבקותם בהש"ת וכשנכשלו בזה בימי דוד, שלטה בהם מגפה. ולכן תקן דוד לברך ק' ברכות בכל יום להזכיר כל שעה בהקב"ה.

והנה המון אמר ישנו עם אחד ישנו מן המצות (מגלה שם), וגם נהנו מסעודתו של אחשוורוש, ונתייאשו מבנין ביהמ"ק שהתחיל להבנות ושבתה העבודה, וה"ז ממש כמו שהיה בימי דוד שהתחיל לבנות ושבתה העבודה, וישראל לא תבעו בנינו. וזהו ששקל המון כנגד מהה"ש, לעורר פטרונג על ישראל ע"י הזכרת ענין השקלים ודו"ק.

המולך מהודו ועד כוש וכו', הודו וכוש גבי הדדי הוו קיימי כשם שמלך על הודו וכוש כך מלך מסוף העולם ועד סופו. (מגילה י"א, א)

תמוה מאי כשם. ונראה דלא תימא דמה שמלך על כל העולם לא היה שלמון ממש אלא שיעבוד בעלמא ולכן קאמר כשם היינו אותו שעור מלכות שמלך על הודו וכוש שהם היו עיקר ממלכתו ומקומו באותו שיעור מלך על כל העולם. ואשכחן כיו"ב פי' מילת כשם בברכות (ב, ב) חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה וכו' לא נצרכא אלא לקבלינהו בשמחה ופי' בגמ' היינו שיברך בשמחה על הרעה כמו על הטובה.

מגילה נקראת ספר ונקראת איגרת (מגילה יט, א). ויש לכאור דאיגרת חביבה וקוראים אותה כחשק אבל אינה אלא ארעי ואחר הקריאה נזרקה ואילו ספר הוא דבר קבוע שנאמר לדורות, וז"ש דכמגילה שייכא ב' המעלות קבוע והביב והנה ארז"ל דמגילה היא כאמיתה של תורה ופרשו תוס' אמיתה של תורה – מוזהה, שכתובים בה ב' פרשיות דק"ש דכתיב בהו והיו הדברים האלה אשר אנכי מוצוץ היום וארז"ל בכל יום יהיו כעיניך כחדשים שוו ענין איגרת וכמ"ש על ק"ש שהיא פרוטגמא דמלך.

כבהגר"א או"ה (תרצ"ה סק"ג) מחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המון לברוך מרדכי. ר"ל בין נקמת המון לגדולת מרדכי. והוא מ"ש (ברכות לג, א) גדולה נקמה שנתנה בין ב' אותיות, ואמרו גדולה דעה וכיון שנמלה הדעה לא ידע וכו' עכ"ל.

והדברים שתומים והתומים וצ"ב. ונראה, דהנה ג' דברים נעשו באותו הזמן. נקמה בעמלק, עליית מרדכי לשלמון להיות משנה למלך, בניית ביהמ"ק ע"י דריווש השני בנה של אסתר. (נמצא ביאה שניה נעשה מעין ביאה ראשונה).

ולפ"ז יש לפרש דמ"ש גדולה נקמה היינו מחיית עמלק ומ"ש שם גדולה דעה היינו הקמת מלך, ומ"ש שם גדול מוקדש שניתן בין ב' אותיות היינו בניין ביהמ"ק. והם נגד ג' דברים שנצטוו ישראל כשנכנסו לארץ: מלך ומחייית עמלק ובנין ביהמ"ק. וענין דעה להקמת מלך נראה דהנה בתפילת חנה נבאה על שמואל שיקים מלך בישראל כמשרו"ל ע"הפ' עלץ ליבי בה' רמה קרני בה' וכתוב ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו. וז"ש אל תרבו תדברו כו' כי אל דעות ה' ועצ"ב.

עד דלא ידע בין ארור המון לברוך מרדכי וכו'. פי' הרש"ש, נ"ל שהיה להם פיוט מא' ועד ת' וראשיתו היה ארור המון ורצונו לומר עד שלא יוכל לאומרו בלא טעות. ובמהרש"ם הביא שכן הוא